

VALLOMÁS MAGUNKRÓL MAGUNKNAK

Az 1989-es változások után a társadalmi élet minden síkján jelentkezett az önvizsgálat, a magunkkal való szembenézés igénye, mely alapot képezhet az új jövőkép kialakításához. E gondolattal küldtem el több lelkészársamnak az alábbi kérdőívet:

"Arra gondoltam, hogy jó volna papírra vetni, magunkat megvitatni, hogy mit jelentett és jelent unitárius lelkésznek lenni. Jó volna, ha nyoma maradna a Keresztény Magvetőben, hogy hogyan is gondolkodtunk hivatásunkról, társadalmi szerepünkről a harmadik évezred küszöbén. Tisztelettel kérek, hogy amennyiben időd és lehetőséged engedi, szíveskedj felelni a következő kérdésekre:

1. Mit jelentett unitárius lelkésznek lenni 1989 előtt?
2. Hozott-e változást a '89-es fordulat a lelkészi szolgálatban, s ha igen, miben?
3. Mit kellene tenni, hol kellene javítani, változtatni, hogy lelkészi szolgálatunk hatékonyabb és eredményesebb legyen?"

Az elküldött kérdőívekre a megkérdezett lelkészek kb. fele válaszolt. Azok válaszoltak, akik úgy érezték, hogy szólhatnak és szólniuk kell életünk-ről, hivatásunkról és a jövőt illető jobbító szándékunkról. A vallomás mindig személyes, hadd szóljanak a lelkészek magukról magunknak:

Kolcsár Sándor marosvásárhelyi esperes-lelkész

"1945-ben iratkoztam be az Unitárius Teológiai Akadémiára, hivatásérzet vezetett oda. Úgy éreztem, hogy a lelkészi pályán szolgálhatom leginkább népemem. A II. világháború után voltunk. Tudtuk azt, hogy a régi világ a múlté, valami új fog kialakulni, s erre az újra kell ráállni s ebben kell megtartanunk népünket hívő közösségként. Egyfelől a féktelen nacionalizmus, másfelől az internacionalizmus vívott küzdelmet a hegemoniáért. Az Egyház s benne a lelkészek és mi lelkészjelöltek tájékozódunk, hogy tájékoztathassuk népünket a helyes úton való járásról. Hamar felismertük, hogy a mi kötelességünk a nemzeti hagyományoknak, a vallásos világképnek ápolása és tudatosítása. Mire teológiai tanulmányainkat befejeztük, a teljes szovjetizálás megvalósult. A kemény osztályharc álarca mögött a nemzeti szempontokat előtérbe helyező román államvezetés burkolt, máskor nyílt magyarellenességbe ment át. Az Egyház és a lelkész a leggyanúsabb elemmé vált, ezért különös gonddal vigyáztak ránk. Az Alkotmány és a kultusz törvény megszorította az Egyházak működési területét, korlátozta a vallásoktatást, eltiltotta az ifjúsággal való foglalkozást, annyira beavatkozott belső életünkbe, hogy még gyűléseinken is képviseltette magát hosszú esztendőknön át. Lelkészi értekezleteket hosszú időn át nem tarthattunk. A körüli közgyűléseken jelen volt a területi vallásügyi felügyelő, akinek az esperesi hivatal tartozott beadni a közgyűlés előtt a tárgy-

sorozatban szereplő összes jelentéseket. Szerencsére Maros megyében nem kényszerítettek arra, hogy az iratokat román nyelven adjuk át, de Kolozs megyében Hoinărescu "ÚR" mindent román nyelven követelt. Különleges figyelemben részesítették a lelkészek baráti találkozóit. Beépített embereiken keresztül informálódtak arról, hogy mit művelünk. Templomi szertartásaink alkalmával is ott voltak a "fülesek", akik buzgólkodtak, hogy érdemeket szerezzenek. Szigorúan ellenőriztek terepmunkájuk alkalmával mindent, derék inspektoraink. Volt olyan felügyelőnk, aki igyekezett barátkozni lelkészeinkkel, de azt, mint megbízhatatlant, azonnal eltávolították a testületből. A területi szekusok igyekeztek vagy rémítgetéssel vagy "szelíd" szavakkal rábírní egyeseket, hogy vállalják az informátor szerepét. Minden egyházkörben volt bőven ezekből a "kedves emberekből". A bizalmatlanság ilyen körülmények között nem csoda, hogy ránk telepedett. Mindezek ellenére az egyházat eltemetni nem sikerült. Híveink ragaszkodók maradtak, az egyházi beszédek "tolvaj nyelvét" értékké váltak, olvasni tudtunk a szemekből, a kézszorításból. Híveink lelkes közmunkája tette lehetővé, hogy annyi akadályozás ellenére is templomaink, papilakjaink s egyáltalán javaink jó állapotba kerültek. Külföldi segély nélkül éltünk, az egyháztagjaink szűkös keresetéből juttatott fenntartói járulék biztosította egyházi alkalmazottaink javadalmát és minden más anyagi szükségletet.

Ezekben az évtizedekben a lelkészek egyetlen munkaterülete a lelkészi hivatás végzése volt. Külföldre járás nem létezett. Itthon éltük napjainkat viszonylagos, nagyon kevés információ birtokában, mert nem volt más forrás, mint az irányított sajtó, no meg a klasszikus irodalomban való elmélyülés. Rendkívül nehéz körülmények között bár, de egyházaink s benne lelkészeink voltak a legkevésbé "megviseltek" erkölcsileg, még akkor is, ha voltak olyanok, akikre ez a megállapítás nem vonatkozatható. Élő egyházat kapott örököül az "új világ", amelyben az új lehetőségek birtokában kell megszerveznünk a korszerűen szolgáló intézményt.

A közéletben minden területen történtek jelentős változások. A sajtó nyíltabb lett, a gyülekezés terén immár nem érvényesülnek az azelőtti megszorítások. Sajnos, az a méretű tisztulás, amelyet elvárt több mint 4 évtized után a társadalom, nem valósult meg. Menet közben nyilvánvalóvá vált az a tény, hogy a 89-es eseményeket ördögi ügyességgel irányították azok az emberek, akik szélsőbalosokként vagy vasgárdistaként dolgozták ki azokat a doktrínákat, amelyek szellemükben ma is hatnak. A magyar társadalomra is áll az, hogy intézményeinkben nagy a száma azoknak, akik a múltban vagy meggyőződésből vagy ferde jelleműségből pillérei voltak annak a korrupit és embertelen rendszernek, amely lelketlenül bánt el az ún. másként gondolkodókkal vagy az osztályellenségnek kikiáltott egyszerű polgárokkal. Így vonultak be az egyházi intézményekbe is olyanok, akik azelőtt mit sem törődtek a vergődő egyházzal. De nemcsak az egyházban történt ez így, hanem érdekvédelmi politikai szervezetünkben, az RMDSZ-ben is. Volt megbízható pártfunkcionáriusok, olyan beosztású személyek, akik nem kerülhették el azt, hogy ki ne szolgálják a rendszert, a hatalmat, vezetőségi tagjai az RMDSZ-nek. Az igényelt tisztulási folyamat azért nem indulhat be, mert ezek az emberek minden esz-

közzele akadályozták. A 40 éven át magukra hagyott lelkészek szembe találták magukat a mind jelentősebb megbízatásra igényt tartókkal, akik annak a szellemiségnek a megzavarói, amely tulajdonképpen az egyház elsőrendű feladata: a valláserkölcsei élet ápolása, gazdagítása. De előtérbe tolnak az anyagi szemléletű nézetek ápolói is, akik nem egyszer hangot adnak annak, hogy mi történik az egyházközösségekben ugyanbizony? Nem számít ezeknek sem a minőségi lelkészi szolgálat, vallásos élményt nyújtó rendezvények sora, családok, betegek látogatása, lelkigondozása, a nemzettudat erősítését felvállaló ténykedés, a különböző magyar intézmények életébe való lelkészi bekapcsolódás, gyermekeink valláserkölcsei nevelése. Én azt vallom, amit egy francia gondolkodó így fogalmazott meg: "Az áhítat nélküli egyház fogalmi képtelenség." Az egyház öncélú gazdagodása nem lehet az egyedüli cél. Az anyagiak fontosak a fenntartás, az egyházi intézmények támogatása szempontjából. Fenn kell tartani kis gyülekezeteinket, támogatni kell azok épületeinek javítását, egyáltalán létfenntartásukat, megmaradásukat.

Lelkészeinkben 1989 után megfogalmazódott a megújulás utáni igény. Az egyházi élet centralizáltsága helyett egy decentralizált egyházi közösséget igényelnek a lelkészek. Ennek esélyeit egy ilyen alapra helyezett Szervezeti Szabályzat törvényesítheti. Ennek a törvénynek a létrehozása a legsürgősebb feladat kell legyen. Meg kell szüntetni az életfogytiglanra történt választást a püspök esetében. Újra kell fogalmazni a lelkészek és énekvezérek választásáról és kinevezéséről szóló szabályzatot. Létre kell hozni a körös tanácsokat. Létre kell hozni a Főtanácstól független zsinatot, amelynek törvényhozási, püspökválasztási, valamint lelkészválasztási joga legyen. Az egyháziak és világiak a zsinaton egyenlő számban legyenek jelen.

Lelkészeinknek alkalom nyílt arra, hogy rátermettségüket bel- és külföldön megmutassák. Belföldön az egyházfők együttműködése példa arra, hogy sajátos helyzetünkben az egyházak szolgálattevőinek helyes ökumenikus gondolkodása a legnagyobb feladatok egyike. A részvétel a közösségi élet különböző területein profétai feladat. Népünk figyelmez arra, hogy mit tesz a lelkész. Szolgálatával szerezzen a lelkész tiszteletet egyházának, példájával tiszteletet magának és az unitárius lelkészi névnek.

A lelkészek nagy része az iskolában végzi a vallásoktatást. Sok lelkészünket meghívták és hívják külföldi teológiai konferenciákra, kongresszusokra, néprajzi találkozókra, a szárszói találkozóra, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem évenkénti találkozóira, az amerikai testvérgyülekezetek meglátogatására és az ott végzendő szolgálatra. A sok irányú igénybevétel állandó önképzést igényel, hogy a lelkész megfeleljen az elvárásoknak.

Magától értetődő, hogy nem lehetünk soha önelégültek. Az élet mutatja meg azt, hogy mit kell megváltoztatnunk. Nem vagyunk ortodoxok, tehát a rugalmasság, az életre való figyelés közli velünk üzeneteit. A profétálásnak különböző formái adatnak, azokat meg kell ragadnunk és be kell építenünk egyházi életünkbe. A lelkészi szolidaritást tovább kell mélyíteni. A fiatal lelkészek felé nyíltsággal és megfelelő tisztelettel viszonyuljanak az idősebb nemzedék tagjai. A reformtörekvéseket nem elutasítani, hanem tanulmányozni, mérlegelni kell, és ami helyes, azt át kell venni és hasznosítani.

A teológusokkal való foglalkozás több közvetlenséget igényel, tanúsítanak türelmességet problémáik iránt. Ez a feladata a lelkigondozóknak. A gyakorlati teológia terén több gyakorlati tapasztalatra építeni az anyagot.

A csendes napok mellett hangsúlyos szerepet biztosítani a teológusok önképzőkori tevékenységének.

Vasárnaponként a teológusok kevesebbet üljenek a kolozsvári templom padjaiban, ehelyett jó volna, ha minél több tanulmányi kirándulást rendeznének egyházközségeinkben.

Feltétlenül időszerű a teológiai tanár utánpótlásról való gondoskodás. Szét kell tekinteni és ki kell választani azokat, akiket az egyház alkalmasnak talál arra, hogy ezt a jövő gondunkat megoldják.

Bencző Dénes homoródalmási esperes-lelkész

Amikor 1950-ben teológus lettem, az életpálya semmiféle nagyobb reményekkel nem kecsegtetett. Úgy tűnt egy adott időben, hogy az utolsó mohikánjai leszünk egy évezredes eszmének. Miért kerültem a teológiára? Azt csak a gondviselő Isten tudná megmondani. Igaz, hamar elfogadtam ezt a világot és életutamnak választottam. Az első nagyobb gond akkor volt, amikor a IV. év után a Zsilvölgyébe neveztek ki lelkésznek. Ettől a pillanattól megkezdődtek anyagi gondjaim, amelyeknek a mai napig sem értem a végére. Kihúztam egy egész telet Lupényban úgy, hogy csak vasárnaponként volt tűz a szobámban. Hallgattam, nem panaszkodtam, így minden a legnagyobb rendben volt. Nagybátyám, pártfogóm akkor sem volt, mint a mai napon.

Mint fiatal lelkész nagyon sok lesújtó, elmarasztaló véleményt hallottam szülőfalum népéről, és elhatároztam, ha lehetőség adódik, én is megpályázom Almást, és megpróbálom igazolni, hogy nem igazak a híresztelések, melyekről egész Egyházunk tudott. 1961-ben népgyűlés elé állított a hatóság, de falum népe egy emberként állott mellém és bizonyosságot tett irántam tiszteletéről. Szép emlék és - hála Istennek - igaz volt.

A rendszerváltás után a régi rend hívei, amikor látták, hogy pozíciójuk, hatalmuk szűnik meg, bennem látták azt az akadályt, aki terveik valóráváltásában - t. i. hogy továbbra is hatalmon maradhassanak - gátat tudok emelni, ezért rágalomhadjáratot indítottak ellenem. Ennek ellenére szolgálni kell, szolgálatunkra szükség van.

Úgy kellett népünket szeretni, milyen, de szolgálni kellett, hogy szemeiket nyitva tarthassuk, - janicsár hitünk kellett legyen, tudni kellett hallgatni és vállalni a koldus sorsot.

Amit eddig írtam egy tétel kivételével minden marad: nem kell hallgatni! (Igaz, annak sincs sok haszna, ha néven nevezzük a gyermeket, mert olyan magasán vannak azok, akiknek hallaniuk kellene, hogy nem hallják, s a klikk és a karaván halad a maga útján tovább.)

Az anyagi gondokon kellene segíteni, hogy a lelkész teljes emberként tudjon szolgálni vállalt hivatásában. Ki kellene egyenlíteni azt az óriási különbséget, ami a legmagasabb és legalacsonyabb fizetések között van. Meg kell szüntetni a hatalmasok függetlenségét, és nagy szólamaik után kihelyezni falusi parókiákra, hogy igazolják tetteikkel hangzatos szólamaikat. Az anyagi füg-

gőség lelki elnyomást eredményez, mely a lelkészt megalázza és akadályozza abban, hogy eredményes és hatékony munkát végezzen.

Szász Ferenc brassói lelkész

1976-ban döntöttem el, hogy a Teológiára felvételizek. Hogyan? Ösztönösen. Mindig emberekkel szerettem volna dolgozni s annyira ismertem már magam, hogy tudtam, sejtettem, ebben a szolgálatban egyre van képességem: a szóra. Szóval Isten gondviseléséből lelkész lettem, pedig tanár, esetleg író ember szerettem volna lenni. Sok mindentől féltem én akkoriban, többek közt a felelősségtől is, és azt mondtam magamban: a lelkészi pályán szolgálhatok a legtöbbet annak a közösségnek, melyből származom, úgy, ahogy képességeim és az akkori körülmények engedik. Valamilyen belső elszántság tett lelkésszé. 1981-ben kezdtem meg a szolgálatot, - hála Istennek sohasem bántam meg döntésemet. Most sem bánom: annyit adott nekem az élet 1977-től a jelen pillanatig, hogy halálomig kell törlesszem.

1989 előtt lelkésznek lenni elhivatottságot és szolgálatot jelentett. Az előbbi Isten és ember belső ügye, az utóbbi Isten és közösség nyilvános ügye volt. Volt bennem egy állandó szorongás, vajon megállom-e a helyemet? És volt egy belső megnyugvás bennem: jól választottam, ebben a közösségben van a helyem, a lehető legkevesebb megalkuvás árán itt adhatok a legtöbbet. Megtaláltam a helyemet, értelmes munkát végeztem s meg is fizettem az árát, de férfit értem a szolgálatban.

1989 nem hozott lényeges változást a lelkészi szolgálatomban csupán formai szinten. Rengeteg tennivalónk van lelkészként és népünk tagjaiként. Aprómunka, nem látványos, de nagyon lényeges. 1989 és az azóta eltelt idő ezek tudatosítását hozta el számomra. 1989 több munkalehetőséget teremtett, mint amennyit el tudok végezni. És ez nagyon jó érzés számomra.

Javítani, változtatni a lelkészi szolgálat hatékonyabb és eredményesebb végzése érdekében? Ez a legnehezebb kérdés, de:

- a) szakmai (teológiai) állandó továbbképzés
- b) teljes kollégialis őszinteség és szolidaritás
- c) új Szervezeti Szabályzat kidolgozása.

Szerintem ez a három nagy kérdés tartalmazza az összes részletkérdéseket a lelkészi szolgálatra és egyházunk jövőjére nézve."

(Cikksorozatunk folytatása következik.)

BENDA KÁLMÁN

UNITÁRIUSOK A HÓDOLTSÁG-KORI DÉL-BARANYÁBAN

A Dunántúl délkeleti szöglete Pécs városával a középkor végén Magyarország legfejlettebb vidéke volt, gazdasági és kulturális téren egyaránt. A Dráva mentén, az Ormánságban a holtágakkal tarkított vizenyős síkságon gabonatermesztés és félrideg állattartás, az erdőkben nyestvadászat járta. A Duna-Dráva szögében sorakozó népes mezővárosokban a mezőgazdaság mellett már jelentős kereskedelem is folyt. A lakosság egész Dél-Baranyában magyar volt. Az 1332. évi pápai tizedjegyzék 251 plébániát sorolt fel a megyében, ami ugyanannyi templomos helyet jelentett, és ennek mintegy fele a Pécstől délre eső területre esett. A sűrűn lakott terület kulturális színvonalát mutatja a szerzetesrendek és a kolostorok nagy száma is. A korán megtelepedett bencések mellett az 1200-as években már a domonkosoknak, majd a ferenceseknek, a pálosoknak, később a karmelitáknak és az Ágoston-rendieknek is több kolostorával találkozhatunk.

A táj művelődési életének központja Pécs városa volt, amely már a XI. században jelentős hely. Az 1500-as évek elején lakosságának száma elérte a tízezret. A XVI. századi helyzetet visszavetítő Képes Krónika szerint az 1064-ben Pécsett megkoronázott Salamon király uralmának rossz előjeleként a koronázás éjjelén "hirtelen tűzvész támadt s az egész szentegyház, a hozzáépített paloták és más épületek lángbaborultak, a tűz mindent elemésztt, a harangok pedig lezuhantak a tornyokból". Nagy Lajos király 1367-ben itt alapította meg az ország első egyetemét, igaz, csak rövid ideig állt fenn. A városban többször tartottak országgyűlést, így Zsigmond és Mátyás alatt. Püspökei külföldön végzett nagyműveltségű emberek voltak. Alsáni Bálint, akinek sírköve a Székesegyházban látható, Zsigmond királynak volt Európa-szerte ismert diplomatája. A XV. század második felében itt volt püspök Janus Pannonius, a magyar humanizmus legnagyobb költője.

Pécsről, a város művelődési jelentőségéről számos tanulmány és könyv szól. Kevesebb szó esett viszont történetírásunkban a Dráva-Duna közti háromszögről, jóllehet ez a terület országos viszonylatban is kiemelkedett. Közrejátszott ebben, hogy a buda-belgrád-konstantinápolyi, valamint az Itáliába vivő fontos kereskedelmi út ezen a tájon haladt át, bekapcsolva a mezővárosokat a nemzetközi érintkezésbe. 1544-ben Vörösmart 120, Laskó pedig 195 ház után adózott, ami legalább ezer lakost jelentett. Nem sokkal maradt el mögöttük Hercegszőlős, Nagyharsány vagy Sztára, valamennyi virágzó mezőváros. 1453-ban Kapisztrán János felszólítására, a szerémségiek mellett, elsősorban az itteni mezővárosi parasztok siettek Hunyadi Jánoshoz, a töröktől megtámadott Nándorfehérvár védelmére. A köztük élő ferences szerzetesekkel együtt ott találjuk őket az 1514. évi Dózsa-fölkelésben. Az atyai kolostorban élő Laskai Osvát ferences szerzetes, ahogyan neve mutatja Laskó szülötte, a Mo-